

Βιβλιοπαρουσίαση

Μαύρο Κορίτσι, Λευκό Κορίτσι της Τζόις-Κάρολ Οουτς & σε μετάφραση Αύγουστου Κορτώ

(Αθήνα: Καστανιώτης, 2008)

Αγγελική Λάβδα

Ένα μυθιστόρημα που πραγματεύεται τον ρόλο που διαδραματίζει η παιδική ηλικία στην διαμόρφωσή μας: το πως παρεμποδίζεται η δημιουργία της ανθρώπινης συνείδησης αλλά και για το πως δημιουργείται. Επίσης καταπιάνεται με το θέμα της διαφορετικότητας όπως στο «Η Αλεπουδίτσα» της Μαίρης Γουέμπ. Διαδραματίζεται στις Ηνωμένες Πολιτείες με αναφορές από ανθρώπους που πάλεψαν για την αποδοχή, με συνέπεια συχνά να έχει επηρεαστεί η ζωή τους και να έχουν ζήσει στο περιθώριο την απώλεια μιας ήσυχης καθημερινότητας. Εδώ υπάρχουν και οι δύο αντιμετωπίσεις. Από την μία πλευρά η πλειοψηφία λευκών διδασκόντων και φοιτητριών, καθώς και δύο παρέες νεαρών έγχρωμων αποφεύγουν το θέμα και είναι προσηγείς για να αποφύγουν εντάσεις. Για να αντιληφθούμε σε τι βαθμό μπορεί να φτάσει αυτή η τακτική, μπορούμε να ανατρέξουμε στο μυθιστόρημα «Το ανθρώπινο Στίγμα» του Φίλιπ Ροθ.

Αυτό που μας συναρπάζει εδώ είναι η Τζένα και το πως ταυτίζεται μαζί της κάποιο νεαρό άτομο που δεν έλαβε ζεστασιά και υποστήριξη από τους γονείς του, τους ώριμους ή ανώριμους και ανταγωνιστικούς, αφού δεν βρήκαν το δρόμο τους. Έτσι το άτομο αυτό παρακολουθεί και προσπαθεί να έρθει κοντά στο κορίτσι που διαβάζοντας το βιβλίο μοιράζονται το ίδιο καθιστικό. Και τα παιδιά (ο γιος και η κόρη) μεγαλώνοντας βρήκαν με άπειρες δυσκολίες το δικό τους δρόμο ή δεν τον βρήκαν επειδή απέφυγαν να κρίνουν τους γονείς τους και να περπατήσουν τον δικό τους δρόμο. Άλλο θέμα είναι η ανεξαρτησία των μορφωμένων, η επιθυμία να γνωρίσουν και να ερευνήσουν. Επίσης η αμφιβολία των λιγότερο σπουδασμένων ή και των θρησκευόμενων, και ενίοτε και ο φθόνος, η καχυποψία, η μισαλλοδοξία. Ακόμη ένας διάχυτος φόβος για το ότι κατασκοπεύεται η ζωή των πολιτών.

Ο κύριος χαρακτήρας, η Τζένα Μιντ, γίνεται δεκαοκτώ χρονών, αποχαιρετά

το Τσαντς Φορντ, φρούριο για πολλούς αντιρρησίες, αλλά για την ίδια ένα μη ασφαλές, μήτε καθοδηγητικό σπίτι των σε διάσταση γονιών της - την οποία διάσταση διαψεύδει η εξαρτημένη από ουσίες μητέρα - και (πέρασμα στην περιπέτεια) αρχίζει να σπουδάζει στο Πανεπιστήμιο Σάιλερ και να κατοικεί στην φοιτητική εστία Χείβεν (Ουρανός). Τρέφει θαυμασμό προς τον απόμακρο πατέρα της, δικηγόρο-συνήγορο λιποτακτών του πολέμου του Βιετνάμ και ενίοτε υπεύθυνων για αντιστασιακές πράξεις (μη ανακοινώσιμες).

Ακόμη μεγαλύτερη είναι η αποξένωση από την μητέρα που λόγω παλαιότερης ή και πρόσφατης χρήσης ουσιών παθαίνει κρίση. Η Τζένα είναι σε διαμάχη με τον αδερφό της, καθώς όντας μεγαλύτερος της έχει απομακρυνθεί έγκαιρα ψυχικά αλλά και κυριολεκτικά από τους γονείς τους, τον Μαξ και την Βικτώρια.

Αρχίζει λοιπόν η δική της περιπέτεια. Στα 2/3 του βιβλίου βρισκόμαστε στο 1974. Έχοντας μάθει ότι οι Αφροαμερικάνοι ως το 1965 ακόμη διώκονταν (ο παππούς τους, τους φυγάδευε), συγκατοικεί με μια νεαρή Αφροαμερικάνα υπότροφο, την Μινέτ.

Η Όουτς αφηγούμενη συνήθως σε πρώτο πρόσωπο, άλλοτε αφηγείται με ανάληψη γεγονότα από το παρελθόν και άλλοτε με ανάληψη μέσα στην ανάληψη, άλλοτε με πρόληψη δηλαδή διήγηση παρόντος ως μεταγενέστερου γεγονότος. Μερικές ή συμπληρωματικές αναλήψεις από το παρελθόν ή φαινομενικά μη συνδεδεμένου γεγονότος προηγούμενου ή επόμενου χρονικού σημείου. Ελάχιστα αποσπάσματα σε τρίτο πρόσωπο (όπως στους τίτλους) αποστασιοποιημένα που θέτουν ερωτήματα όπως το με το αν με το να έχεις διάσημο γονιό, συνθλίβεσαι ή βοηθείσαι.

Όσο άθρησκη είναι η ίδια η Τζένα, τόσο η Μινέτ κόρη μαύρου πάστορα απευθύνεται συχνά στον Χριστό προστάτη. Σταδιακά όμως αντιπαθεί κάθε ανάλαφρη εκδήλωση της ζωής και έτσι εμμονική δείχνει περήφανη προς τα έξω μα και ειρωνική, και σιγά σιγά γίνεται βουλμική. Δεν γνωρίζει ή δεν θέλει τους Μαύρους Πάνθηρες και κριτικάρει την Άντζελα Ντέιβις.

Η Τζένα στη γιορτή των Ευχαριστιών πάει να επιστρέψει στο σπίτι. Προς απογοήτευσή της ο πατέρας της είναι άγνωστο το που ζει. Υπάρχει μόνο κάποιο του τηλεφώνημα. (Αγώνας στο κατώφλι)

Στον διάλογο «Φαίδρος» ο Πλάτων γράφει για τον έρωτα: «Οι μιν θνητοί τον κάλεσαν Έρωτα φτερωτόν, «Πτέρωτα» όμως αποκάλεσαν οι Θεοί επειδή είναι αιθεροβάμων». Έπειτα πιο κάτω στον Φαίδρο συνεχίζει: Εάν λοιπόν ο ερωτόληπτος είναι απ' αυτούς που ακολουθούν τον Δία, δεν καταβάλλεται ευκόλως από το άχθος του περωτού Θεού. Εάν όμως είναι οπαδός του Άρη, όταν κυριευθεί από τον Έρωτα και νομίσει ότι αδικείται από τον αγαπημένο του, αισθάνεται τάση προς φόνον και είναι έτοιμος να θυσιάσει και εαυτόν και τον άλλον. Και έτσι ζει την θνητή ζωή του μιμούμενος τον Θεό του. Αυτοί του Δία ζητούν να έχει και πνευματικότητα ο αγαπημένος τους, ενώ οι άλλοι όποιον δεν ταυτίζεται μ' αυτούς τον εχθρεύονται. Υπάρχουν βεβαίως και οι θιασώτες της Ήρας, της βασιλικής άποψης και του Απόλλωνα της καλλιτεχνικής άποψης για την ζωή. Η πιο πάνω παρένθεση κατά την γνώμη της γράφουσας βοηθά να προσέξουμε τις διαφορετικές απόψεις ζωής των χαρακτήρων αυτού του μυθιστορήματος.

Η Τζένα τα Χριστούγεννα σε μια σοβαρή συζήτηση που έχει με τη Βικτώρια

που την συνοδεύει σ' επισκέψεις σε θείες του πατέρα της ή τρώνε πίτσα στην επιστροφή στο Τσαντς Φορντ την αποκαλεί «σκατό» και της δηλώνει ότι δεν επιτρέπεται να κρίνει. Η Μινέτ φαίνεται απροσπέλαστη και επιθετική προς τον περίγυρο. Δεν κάνουν ιδιαίτερη παρέα με λευκές και έγχρωμες κοπέλες που στο φιλελεύθερο Πανεπιστήμιο-κληροδότημα του Κουάκερου προπάππου της Τζένα, θέλουν να ενσωματωθούν και μέσω των σπουδών τους να δημιουργήσουν κάποτε το μέλλον τους. Η Τζένα δεν δηλώνει σε καμία φοιτήτρια ότι είναι παππούς της ο κληροδοτών και ότι στην επιτροπή είναι κάποιες θείες της. Η Τζένα εισπράττει μια συγκρατημένη αποδοχή από την Μινέτ που μοιάζει με την σχέση που είχε με την Βικτώρια και που άλλοτε αποκαλούσε μαμά. Ούτε φλερτάρουν όταν πάνε σε καφέ ή σε βιβλιοπωλεία της κωμόπολης.

Η συμπεριφορά και ο σωματοποιημένος πόνος της Μινέτ άλλοτε επηρεάζει την απόδοσή της στις σπουδές και τότε φθονεί άλλες ή κάνει υποτιμητικά σχόλια για την προσπάθεια της Τζένα να βοηθά και να λειαιίνει την ένταση. Η κοπέλα που είναι θυμωμένη και που είναι διαφορετική βλέπει τους άλλους ανήθικους και μοναχικά παλεύει με τους προσωπικούς της «δαίμονες». Η συνοδοιπόρος όλων Τζένα θέλει να δείξει ότι όλα είναι καλά. Αυτόν τον ρόλο τον έπαιζε από παιδάκι στο άναρχο οικογενειακό της σπίτι. Αναφέρει το Τσαντς Φορντ σαν να θέλει να μιλήσει για τις ρίζες ή το παρελθόν της και δεν αναφέρει την φράση «η οικογένειά μου». Είχα διαβάσει και πιο παλιά την συγγραφέα -πάντα δυνατή γραφή- το παρελθόν (background) καθενός και η προδιάθεση να λειαιίνει την «επαναστατικότητα» (την άναρχη συνειδησιακά και ενίοτε και στις ερωτικές σχέσεις τους) του πατέρα της με μια βοηθό του και της μητέρας της με κάποιον.

Η Τζένα κινητοποιείται, σκέφτεται, αμφιβάλλει στοχάζεται, διστάζει ή πράττει λες και η Μινέτ να είναι η πρωταγωνίστρια πια στη ζωή της, να είναι το σταθερό της σημείο. Περισσότερο με τις αντιδράσεις της και προερχόμενη από αλλού σαν κινητήριος δύναμη ώστε να ξεπεράσει η Τζένα τους δικούς της δαίμονες, υπερασπιζόμενη στο περιβάλλον την Μινέτ. Άλλωστε η παιδική ηλικία της περιελάμβανε εμπειρίες όπως το να βλέπει με άλλο σύντροφο τη Βικτώρια, όλο να λείπει ο συνήγορος πατέρας της και μεταξύ τους να καυγαδίζουν. Έχει δει στην προεφηβεία μέχρι και απόπειρα αυτοκτονίας ενός φιλοξενούμενου στο Τσαντς Φορντ. Βέβαια προσπαθούσε όπως και οι γύρω της να πεισθεί ότι ήταν αποκυήματα της φαντασίας της.

Η Βικτώρια που γέννησε την Τζένα και τον αδελφό της Ρίκυ (τον μετέπειτα Ρίτσαρντ) στέκει μετέωρη. Η αργοπορημένη καθοριστική επίσκεψη του πατέρα ένα εξάμηνο μετά τα τόσα μονόλεπτα τηλεφωνήματά του και εβρισκόμενος σε άλλο τραπέζι στο ίδιο εστιατόριο μαζί με την σχέση του που είναι και η νεαρή του βοηθός.

Ίσως η Μινέτ κάνει σχέδια για να φύγει, ίσως κάποιοι της φέρονται άσχημα παίρνοντας αφορμή από ένα ράγισμα παραθύρου μίας νυχτερινής θύελλας. Ίσως ένας άνδρας την προσεγγίζει για να μάθει για τον πάτερα της Τζένα.

Συνειρμίοι γίνονται με το μυθιστόρημα «Ο επιβάτης» του Κόρμακ Μακάρθι, το οποίο επίσης πραγματεύεται ενοχές για τις πράξεις γονέων.

Κάποτε πριν η Μινέτ αποφασίσει να πάρει εξάμηνη άδεια ανάμεσα στα γενέθλιά τους για μια βραδιά με κεριά για τον Χριστό που συμβόλιζε την επιβεβαίωση του δεσμού, την επισκέπτεται ο Ρίτσαρντ, έξυπνος και πετυχημένος μετά τις σπουδές του και την συμβουλεύει να ξεπεράσει τους γονείς της. *(Διαμάχη*

με τον αδελφό).

Γραφή σκληρή, άλλοτε προσποιούμενη απλότητα ανακαλύπτει ή μάλλον φανερώνει γεγονότα που είναι περίπλοκα. Θυμίζει μια ρήση του Ιούλιου Καίσαρα ότι «ο άνθρωπος αυτό που θέλει, αυτό πιστεύει».

Ένα έργο που σε πείθει ότι η ιστορία κάθε τόπου συμβάλλει στο τι επιλογές θα κάνει αλλά ίσως και στο ιδιαίτερο ενδιαφέρον ή ακόμα και στην έλξη προς άτομο που ίσως είναι αδελφή ψυχή στην μοναξιά της εποχής της διαμόρφωσης της συνείδησης. Μια θεραπευτική μέθοδος στις Ηνωμένες Πολιτείες σήμερα για άτομα με αυτισμό είναι ο συνταυτισμός: να συνυπάρχει, συγκατοικεί με παιδαγωγό για λίγα χρόνια στις ώρες των μαθημάτων και στον ελεύθερο χρόνο για να μάθει και να μιμηθεί την καθημερινότητα και την επικοινωνία στις καταστάσεις μέχρι και στις συναλλαγές σε δημόσιες υπηρεσίες. Ακόμη στην συμμετοχή σε σύλλογο, θίασο ή χορωδία κ. α., μακριά από την υπερπροστασία ή την απραγία και το κανάκεμα που καθυστερούν την κοινωνικοποίηση.

Οι αναγνώστες σε αυτό το μυθιστόρημα θα στοχαστούν και θα ανυπομονούν για την συνέχεια και το ποια ζωή θα έχουν στο μέλλον οι χαρακτήρες. Τι επιλογές θα κάνει η Τζένα, η ηρωίδα μας; (Φυγή;)

Τίποτα δεν μας προϊδεάζει για τις αλλαγές και το φινάλε σχέσεων και καταστάσεων στην Τζόις-Κάρολ Οουτς. Ο Αλμπέρ Καμύ έγραψε «δεν αγάπησα παρά μόνο όταν ένιωσα ενοχές». Στ' αλήθεια υπάρχουν διαφορετικές κινητήριες καταστάσεις για την ανθρώπινη συνείδηση.